

NATALIA BORODINOVÁ – PRAŽSKÝ SCÉNÁŘ (recenzia)

MILAN BLAHYNKA

BORODINOVÁ, Natalia: *Pražský scénář*. Praha: Paseka, 2024. 336 s.

Román *Le Scénario de Prague*, vydaný pařížským nakladatelstvím Le Cherche midi roku 2023, sklídil, jak se čte na zadní desce českého vydání, pochvalu ve francouzském časopise *L'Express* jako „fascinující vhled do posledních let jednoho z největších (a nejmmlčlivějších) spisovatelů – tj. Milana Kundery. Román na citované zadní desce prezentovaný jako „autofikční“ a „inspirovaný autorčinými vzpomínkami na Milana Kunderu, vypráví o vztahu mezi charismatickým, ale velmi náročným profesorem a jeho postupně se emancipující studentkou“. Text dále výstižně konstatuje, že studentka, které se podařilo dostat na „jednu z nejprestižnějších filmových škol na světě“ a stát se „žáčkou známého spisovatele Romana Kantora“, byla si „dobře vědoma svého privilegia“. Třetí odstavec textu na zadní desce českého vydání je třeba citovat celý:

„*Pražský scénář* buduje dobovou atmosféru Prahy konce šedesátých let a začátku normalizace a zabývá se tématy autorské angažovanosti, disidentství a emigrace. Především ale zůstává intimním textem o sexualitě, mocenských rolích a potřebě obstát jako žena v mužském prostředí.“

Román je evidentně a umně napsán pro francouzské a západní publikum, jehož představu o poměrech na české straně za železnou oponou naplňuje beze zbytku, místy až přepřlňuje. V Praze je vše špinavé, vše chátrá, obyvatelé špatně ošacení a živení, FAMU, byť sídlí a funguje za honosnou fasádou Lažanského paláce v nevyhovujícím interiéru, je ostrov v moři té ubohosti, ale přitom literatura má v Praze vysokou úroveň, na knihy se stojí fronty.

Vypravěčka příběhu a její hlavní postava Lara štědře zahrnuje francouzského a západního čtenáře scénami ideologické manipulace i v šedesátých letech (scéna dotírajících profesorů skřetů při přijímacím pohovoru na FAMU), smrtelnou střelbou v pražském srpnu 1968, dále též vyhazovy kvalitních osobností včetně profesorů FAMU z práce, což postihuje i Romana Kantora, který pak učí své žáky ve své pražské svobodárně v ulici sídla policie nedaleko fakulty. Nicméně studium scenáristiky na FAMU si nadále zachovává nemalou úroveň, Lara je slavnostně promována s červeným diplomem a nalézá i práci dramaturgyně ve Studiu krátkých filmů Praha. Tři roky po odjezdu Romana Kantora vytáhnou na Laru provinění: svým jménem kryla rozhlasové a divadelní hry Kantorovy, a jen díky kulturnímu atašé na francouzském konzulátě a své tvrdošijnosti získává francouzské stipendium a po výsledku na policii, kde musí slíbit věrnost socialistické vlasti, může odejet. Když se pak po vypršení stipendia chystá vrátit, jeden z jejích milenců právě působící v Kalifornii ji přiměje k emigraci, pozve ji do USA, ožení se s ní, Lara se tam živí jako učitelka plavání a se svým mužem se později vrací do Evropy. Aby získala francouzské občanství, sepiše na Sorbonně disertaci a stane se PhDr. Stále myslí na svého pražského učitele, jehož náhodně potkává, velkoryse zapomene, že na jeho zákrok přišla v první době své emigrace o lektorskou práci pro nakladatelství Gallimard, žije bohatým sexuálním životem v Itálii – a nakonec napíše Kantorovi dlouhý dopis (10 stran v českém vydání), pozve ho k setkání na Jadranu, do lokality svého bouřlivého mladistvého sexuálního zasvěcení na ostrově pojmenovaném G. Kantor se tam i se svou ženou vydá a Lara ho rukou pod pokrývkou přivede k ejakulaci.

Autorka *Pražského scénáře* Natalia Borodinová vybavila svou Laru do života už milovanými bratislavskými rodiči (maminka je původem Ruska, otec po tátovi Ukrajinec a po matce Maďar), a tak ji predestinovala k pestré mezinárodnímu promiskuitnímu životu; přímo k ukázkově vzorné personalizaci globalizace. Jen *Roman Kantor*, byť líčen jako svůdce a opilec, opíjející své studenty,

zůstal až po ostrov G. pouze předmětem Lařina divokého erotického snění. Francouzský a západní čtenář nepochybně ocenil i propůjčení *jména Roman Kantor* autorčiným vzpomínkám na Milana Kunderu: Roman podle jeho zaujetí pro román jako vrcholnou formu literatury, a Kantor podle jeho funkce ve vztahu k jeho *žákyni* Laře. A pobavil se tím, že Kantorovi posluchači na FAMU mu říkají „náš Pán“, právě tak jak o Milanu Kunderovi mluví postavy v jeho posledním románu *Slavnost bezvýznamnosti*. Ta výpůjčka z Kunderova díla svědčí o autorčině snaze dodat svému fabulování něco přesvědčivosti.

Renomované pražské nakladatelství se spolehlo na úspěch knihy ve Francii, knihy napsané francouzsky Slovenkou žijící ve Španělsku, ale paradoxně její pověsti vůbec neprospělo. *Pražský scénář* (Praha: Paseka, 2024, 336 s.) v překladu Šárky Belisové totiž nechť vyjevuje, jak originál orientovaný na francouzského a západního čtenáře bezohledně nakládá s realitami, a to alibisticky prohlášením knihy za román, ve kterém je volná fabulace snad netoliko povolena, ale žádoucí. Ondřej Horák v *Lidových novinách* z 3. 11. 2024 (*Zpětně napsat scénář svého života. Borodinová ve svém románu vzpomíná na Kunderu*) soudí, že kniha „není ani tak román, daleko spíš se jedná o kusé, přetržené memoáry“. Český čtenář, který v románovém Romanu Kantorovi nemůže nevidět Milana Kunderu, zároveň žasne, jak ležerně autorka zachází už s chronologií. Když okouzlena Kantorovými povídkami („jako jediné“ jí „připadaly hodné myslící bytosti“) odesílá přihlášku na FAMU, protože tam Kantor učí, koupí si číslo *Literárních novin*; jejich poslední strana je věnována Kantorovi, „který slavil čtyřicátiny“. „Uprostřed stránky byl vyfotografován s německým boxerem. Podobnost mezi psem a spisovatelem bila do očí – Roman Kantor byl bývalý boxer a několik zápasů se podepsalo na jeho nose. [...] Za spisovatelem byla stěna s obrazy, které nepřipomínaly žádného malíře a dávaly tušit, že autorem je on.“

Nuže, Kundera měl čtyřicet 1. 4. 1969, kdy už nevycházely *Literární noviny*, ale *Listy*, a ani v č. 12 (27. 3.), ani v č. 13 (3. 4.) není sebemenší zmínka o Kunderovi. Na rozdíl od Kantora byl už tabu. Jako bývalého boxera Lara představuje Kunderu-Kantora pak opakovaně, nepochopivši, že Milan Kundera, který si liboval v mystifikacích a nesnášel dotěrné novináře pídící se po zajímavostech v životech slavných, namluvil jednomu z nich, že mj. také boxoval. A může Borodinová doložit, že Kundera už době *Žertu* namaloval obrazy, aby si jimi vytapetoval stěnu, před níž na snímku údajně v *Literárních novinách* pózuje? Neměla média Kunderovi za zlé, že naopak trvale odmítal se dát fotografovat, natož pózovat?

Nevím, jak došel Ondřej Horák k názoru, že *Pražský scénář* je kniha „vzdušná a velkorysá“.

Najdeme v ní prý „několik příběhů o Milanu Kunderovi kolujících v literárním prostředí, zdá se tedy, že autorka potvrzuje, že se staly“. Od začátku padesátých let sleduju, co se o Kunderovi píše i co jen koluje, ale jakživ jsem neslyšel, že by se opíjel a že by opíjel své posluchače na FAMU. Borodinová si neuvědomila, když vkládala do Lařiných líčení poměrů na Kantorových lekcích množství alkoholu, že ostře sledovaný Kantor by byl pohodlně vyhozen z FAMU a zostouzen jako opilecký zvrhlík. A stejně je těžko představitelné, že by normalizace tolerovala Kantorův tajný seminář nikoli bytový, ale v jeho svobodárně na dohled od sídla policie. Není to už je jen autorčina svévolná čirá fabulace?

Borodinová-Lara neodesílala přihlášku na FAMU v roce 1969, ale mnohem dřív, při přijímacím pohovoru o ní kádrující profesori pochybují jako o budoucí socialistické scenáristce. Nesrovnalost není jen v datech, je v obraze, který autorka skrze Laru o něm vytváří. Dělá z něho opilce: „Mezi Romanem střízlivým a Romanem Kantorem opilým byl zřetelný rozdíl: ten první byl samá přívětivost a zdvořilost, druhý byl vulgární, nevázaný, ironický a bez obalu říkal, co si myslí o všech a o všem včetně naší práce. / A i zde jsme za pravdivé považovali nikoli to, co prohlášoval za střízliva, ale to, co nám vyjevoval ve svých opileckých monologích.“

To že je autorčina schopnost „střízlivého pohledu“ a prostá registrace Kantorových chyb? Laru pobuřuje Kantorova údajná mizogynie, dokonce se stává její obětí. A ač ještě sama má

daleko k perfektní franštině, soudí o Kantorově-Kunderově francouzštině v televizi, že je „nejistá“, a při charakteristice jeho slovních projevů nešetří slovy jako „odsekne“, „popuzeně“. Bájí o jeho úsilí stále se líbit a předvádět se. Klade si otázku, zda nejsou „všechny jeho pohyby o detailu propočtené na efekt, jak tomu bývá u politiků“ – a jak je tomu právě v její knize.

Zatímco data a fakta ve scénách a ve vyprávění o Romanu Kantorovi se liší od – u nás obecně známých – dat a skutků Kunderova života, o čemž čtenář románu ve Francii a jinde ve světě nemá ani tušení, směs neskutečných a skutečných shod mezi Kantorem a Kunderou budí ve čtenáři u nás podezření, že autorka přiřívá Kunderovi Kantorem odpudivé vlastnosti (cynický nevědek, dvojitá tvář, ješitnost a zbabělost) a velmi odporné činy (opíjení studentů) vedle skutků chvályhodných (obrana talentovaných studentů, pokračování seminářů v soukromí). V souběhu negativ a pozitiv i pozitiva se ovšem jeví jako podezřelá – a souhrnný výsledek snižuje pro našeho čtenáře *hodnověrnost* celého románu, který je i není „o Kunderovi“.

V rozsáhlé knize Lařina permanentně na jedničku zdolávaného života je naštěstí i pár stránek, kde Lara šťastně kriticky komentuje francouzskou byrokracii, americký konzumní způsob života nebo se vyznává z – až dětsky spontánní – lásky k rodnému Slovensku a k rodičům.

Nejnápadnější na celém Lařině vyprávění je její tu a tam skromně servírované omračující prvenství ve všem, co podniká, Lara evidentně brzy soutěží se svým učitelem (*Kantor* zní v češtině nepatřičně, málo sympaticky, *Učitel* by zněl adekvátněji) a on opakovaně Laru hájí, ošetřuje jí rozbolavělé rty, vynáší její práce nad práce jejích kolegů, šeptá jí do ucha, nic jí nezazlí, vlastně ji platonicky miluje, zatímco Lara o něm a milování s ním jen sní: „*Zdá se mi, že jsem v něm, že se jeho tělo stalo mým, zdá se mi, že jsem on.*“ Nezdá se jí nakonec i o jejím posledním setkání s ním na ostrově G?

Buď jak buď, české vydání paradoxně nepotvrdilo jedinečnost autorčiny knihy, zato naopak ukázalo vedle jejích předností i její problémy a bezcennost, pokud jde o poznání Milana Kundery.

KONTAKT

PhDr. Milan Blahynka, CSc.
milanblahynka@seznam.cz